

Det du håller i din hand är en publikation från Folkrörelsernas Konstfrämjande. Under 2014 och 2015 har organisationen bedrivit en öppen kvällsverksamhet där unga vuxna diskuterat samtidskonst på olika platser runt om Stockholm. Parallellt med verksamheten har denna studie tagits fram, som beskriver några av de utmaningar det etablerade samtidskonstfältet står inför idag. Konstvärlden är fylld av koloniala föreställningar, strukturell diskriminering och klassförtryck. Hur kan en folkbildande insats bryta sådana mönster?

Konstvärlden är fylld av koloniala föreställningar, strukturell diskriminering och klassförtryck.

En studie om konst och unga i socioekonomiskt utsatta områden

Stockholmsskolan är en plats för unga att titta på och prata om konst. I samarbete med nätverket Syskonsthallarna¹ har Folkrörelsernas Konstfrämjande utvecklat en plattform för unga vuxna där konst ses och diskuteras på egna villkor. Parallellt med projektverksamheten har denna studie gjorts. Den tar sin utgångspunkt i plattformens uppdrag och de erfarenheter som gjorts under de träffar som genomförts. Projektet har under 2014 och 2015 finansierats till största delen av Kulturbryggan.

Bakgrunden är den homogenitet som de svenska konsthögskolorna och det professionella konstfältet lider av. Detta, menar Konstfrämjandet, är ett demokratiskt problem och har lett till brister i konstnärlig kvalitet och relevans inom fältet.

Den här studien syftar till att undersöka ungas relation till det etablerade konstfältet och se hur de hinder som existerar idag kan övervinnas i en ny typ av förberedande konstutbildning.

Det etablerade konstfältet lider av ett kolonialt arv, homogenitet, strukturella normer och klassförtryck. Studenter med utlandsfödda föräldrar är kraftigt underrepresenterade på landets konsthögskolor², endast Försvårshögskolan har färre studenter med utländsk bakgrund.³ Den till stor del offentligt finansierade konstvärlden domineras av personer med bakgrund i medel- och överklassen. Detta är ett demokratiskt problem eftersom konstfältet inte speglar dagens samhälle.⁴

1. Botkyrka konsthall, Konsthall C, Marabouparken och Tensta konsthall.

2. Statistiska meddelanden UF 19 SM 1401, Universitet och högskolor. Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander 2012/2013. Utkom 2015.

3. Räknet på andel högskolenybörjare läsåret 2012/2013 utifrån lärosäte.

4. I propositionen Den öppna högskolan från 2001 formuleras att "arbetet med rekryteringsfrågor bör genomsyras av insikten om att snedrekryteringen är ett allvarligt samhällsproblem och bör leda till åtgärder för en utjämning." Regeringens proposition, Den öppna högskolan (2001/02:15) sid 22.

Flera av Sveriges ledande konsthögskolor uttrycker att de vill jobba för en breddad rekrytering. Förutom deras vilja står det inskrivet i högskolelagen att de måste göra det.⁵ Trots det följer konsthögskolornas representation konstfältets problem med homogenitet och representation. Problemet ligger även i att de förberedande utbildningarna, som utgör basen för antagningar till de högre utbildningarna, inte lyckas nå ut till en bredare allmänhet.

Vi har uppfattat i samtal med konsthögskolorna att de efterfrågar förberedande utbildningar som bättre motsvarar nutidens krav på kritiskt tänkande och en uppdaterad syn på konst.⁶

Vi som har arbetat med studien är Erik Annerbom (projektledare) och Emma Dominguez (projektutvecklare). Studien har granskats av Macarena Dusant (konstvetare och konsult för projektets rapport). Dokumentet har även granskats av Konstfrämjandets anställda Kim Einarsson, Per Hasselberg och Lisa Nyberg samt René León Rosales, postdoktor vid institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier vid Uppsala universitet.

5. Högskolelagen, Kapitel 1 §5 (Lag 2005:1208), "Högskolorna skall också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan".

6. Konstvetaren Marta Edling menar att sedan 1990-talet har det pågått en intellektualisering inom konsten, "utbildningarna har följt postmodernismens olika faser av nedmontering av modernismens materiella medier, gestaltungspraxis, utställningsplatser, verkbegrepp, genrer och värden. I samtidskonsten är det inte längre givna material eller genrer som kännetecknar det konstnärliga verket". Edling i Konstens omvända ekonomi. Tillgångar inom utbildningar och fält 1938-2008, Daidalos 2012: 74f.

I. Bakgrund

I januari 2014 startade Konstfrämjandet projektet Stockholmsskolan med Startstöd från Kulturbryggan. Denna verksamhet riktar sig till unga vuxna i åldrarna 15-25 år från Stockholms ytterområden, med målsättningen att skapa engagemang eller att förvalta ett pågående engagemang genom konstens kanaler. Den har fungerat som en plattform för unga vuxna att kritiskt diskutera konst.

Målgruppen

Studiens målgrupp är unga vuxna som har en bakgrund i socioekonomiskt utsatta områden.⁷ När vi pratar om dessa områden, som även brukar definieras som segregerade områden, pratar vi inte bara om olika grupper av utlandsfödda utan försöker även förhålla oss till att det finns skillnader i frågor om inkomst, arbete och utbildning beroende på var man växer upp.⁸ Idag är det oundvikligt att göra en fullständig klassanalys utan att använda begrepp som rasifiering.⁹ Därför ser vi vår analys av målgruppen i ljuset av ett intersektionellt perspektiv där både socioekonomisk bakgrund, rasifiering m.m samspelar och därav påverkar målgruppen.

Dessa unga vuxna är idag underrepresenterade på landets konsthögskolor. Om inte alla grupper i samhället finns representerade i konstvärlden så lider den av ett demokratiskt underskott.¹⁰ Konstfältet tappar även i kvalitet om det förblir homogent, därför anser vi att det är viktigt att nå målgruppen. Vi tror även på att detta är en viktig fråga för den svenska konstvärlden att ta tag i om den ska utgöra en stark aktör i en alltmer global och transkulturell samtid.

7. "Det finns en klar koppling mellan etnisk och ekonomisk segregation i de tre storstadsregionerna: ju större representation ett grannskap har av "synliga" invandrargrupper, det vill säga invandrare med ursprung i sydöstra Europa, Asien, Afrika, eller Latinamerika, desto större är koncentrationen av resurssvaga". Social rapport 2010, s. 176, Stockholm: Socialstyrelsen

8. Se Demografisk rapport 2014:09 "Segregation i stockholmsregionen - kartläggning med EquiPop" Östh, Amcoff, Niedomysl. Befolkningsprognos 2014-2023/45 (2014) Stockholms läns landsting

9. "Svenska akademins ordlista förklarar rasifiering som en "beskrivning av hur människor ses som stereotyper utifrån fördomar om deras ursprung". Begreppet rasifiering understryker att ras inte bara är en historiskt och socialt skapad kategori utan också en idé och en föreställning som iscensätts i ord, i bild och i handling, och som kopplas till olika utseendespekter och kroppsmarkörer. En person som blir rasifierad blir omtalad eller utpekad på ett sätt som framhäver att hen inte är vit". Var kommer du ifrån egentligen. Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (2015) Västerås.

10. Läsåret 2013/14 hade 66 % av högskolenybjörjarna, som var högst 21 år när studierna påbörjades, eftergymnasialt utbildade föräldrar. Statistiska meddelanden UF 20 SM 1403, 2014.

Begrepp

Vi skiljer åt begreppet konst och konstfältet i kommande text och analys. Därför väljer vi att definiera dessa och tydliggöra vad vi menar när vi använder dem.

Konst: Nationalencyklopedin definierar konst som "kunskap och förmåga att använda denna med personlig behärskning och individuell anpassning till situation och avsikter."¹¹ Vi utgår från NE:s definition, men vill trycka på att den "särskilda kunskap" som omnämns inte är universell. Särskild kunskap måste ses i relation till det enskilda uttrycket som beskrivs som konst.

Projektet utgår även från att konst inte endast är begränsat i form (som t ex, måleri, skulptur, etc) eller institution (vad t ex gallerier och konsthallar väljer att visa). Exempel på konst kan vara: youtube-animationer, rap, foto, poesi, minecraft, tatueringar, relationell estetik, porträttmåleri, m m. Huvudsaken är att det har ett värde för personen som utför det och att det i någon mån kan utvecklas.

Konstfält: Med konstfält (och konstvärld) menar vi de producenter ("konstnärer"), konsumenter ("publik") och institutioner (t ex konsthögskolor, Konstnärsnämnden eller privata gallerier) som utgör den etablerade samtidskonstens ekosystem. Vilka som är del av en konstfältet eller inte, bygger på formella och informella överenskommelser inom konstfältet.¹² Projektets idé kring konstvärlden ligger nära föreställningen om "finkultur" där exkluderingar av specifika kulturuttryck utgör en systematisk praktik. Vem bestämmer vad som är konst?

11. Sandström Sven, Nationalencyklopedin "<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/konst>" 02-07-15

12. Vår definition av konstvärld/konstfält förhåller sig till sociologen Pierre Bourdieus teoretiska ramverk för att definiera kulturfältet där sociala positioner, ekonomisk- och kulturell kapital samt habitus utgör socialt och hierarkiskt konstruerade rum.

II. Syfte och Frågeställning

Den här researchen har som mål att undersöka möjligheter och behov som en ny typ av förberedande konstskola skulle kunna bygga på. För att svara på detta ska vi undersöka målgruppens relation till konst, konstfältet, och dess eget skapande. Genom materialet vill vi kartlägga utmaningar och möjligheter som en ny typ av konstutbildning skulle kunna utgå från.

III. Metod

Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer för att få tydliga exempel på situationer, upplevelser och erfarenheter hos målgruppen. I de transkriberade intervjuerna har vi granskat texterna och därefter hittat samband och återkommande uttalanden i relation till konsten, konstfältet, och utbildningar. Vi har även haft gruppsamtal för att i en dynamisk form prata om ämnet med den del av målgruppen som inte uttryckt ett tydligt intresse i konst. Därför har vi hållit i workshops eller föreläsningar i samband med att vi träffat dem. Detta med syfte att skapa diskussionsunderlag för samtalen.

Material

Målgruppen har kategoriserats i fyra olika delar:

A

**Samtal med målgruppen
på allmänna mötesplatser.**

B

**Intervjuer med ungdomar
som skapar konst.**

C

**Intervjuer med
Stockholmsskolans deltagare.**

D

**Intervjuer med personer
från målgruppen som går på
konsthögskola.**

Alla i intervjuerna har fått pseudonym för att värna om deras integritet.

Urval

Urvalet av grupp a) har gått till genom att besöka mötesplatser för unga vuxna i socioekonomiskt utsatta områden. Samtalen på de platserna har vi haft med unga vuxna som inte uttryckt ett intresse för konst men som varit tillräckligt nyfikna att initiera samtal med oss. Urvalet av personer för grupp b) har varit geografiskt riktat mot unga vuxna i socioekonomiskt utsatta områden mellan åldrarna 15–25 som skapar konst. Urval av grupp c) har bestått av deltagare från Stockholmsskolan. I grupp d) har vi riktat oss mot personer som identifierar sig som en del av målgruppen och som idag går en konsthögskoleutbildning. Vi har valt att intervjua personer från dessa olika målgrupper för att få ett brett spektrum av röster. Målgruppen är inte homogen och har även inom dem olika förutsättningar, visioner och världsbilder. Därför har vi försökt att intervjua olika fragment av målgruppen. Allt från de som inte alls uttryckt intresse i konst till dem som redan går på en konsthögskola.

IV. Intervjuer

a. Samtal med målgruppen på allmänna mötesplatser.

För att nå denna målgrupp har vi varit på olika mötesplatser för ungdomar runt om i Stockholms förorter. Platserna vi besökt har bl.a. varit Reactor i Husby, Alby fritidsgård och 2:a hemmet i Skärholmen. De två sistnämnda är fritidsgårdar och mötesplatser för ungdomar. På dessa platser har vi haft samtal med ungdomar i målgruppen som inte gör konst eller har ett uttalat intresse för det.

I dessa samtal framgick det tydligt att konst inte värderas högt. “Man kan inte tjäna pengar som konstnär”, “det är flummigt” och “vad, jag kan också göra en prick på väggen och kalla det konst” var uttalanden vi hörde. När vi fördjupade oss i samtalen var det fler ungdomar som hittade länkar till konst i sin vardag. Exempel som till exempel kläddesignern Ed Hardy med sina färgstarka motiv togs upp. Trots detta var de flera som kom tillbaka till frågan om man kunde tjäna pengar på konst, fokus låg på konst som yrke.¹³ På Reactor och andra hemmet var det tydligt att man inte ens hade tänkt att man kunde ha ett yrke som konstnär: “Kan man ens jobba som konstnär?”.

Efter att ha pratat vidare med ungdomarna och breddat definitionen av vad konst kan vara var det flera av dem som insåg att de kunde ha ett intresse för konst. Vid det tillfället i Husby var det en av ungdomarna som då frågade: “Okej då, om konst är bra och man kan få jobb... vilka kända konstnärer är från orten¹⁴ då?”. Här hade vi det väldigt svårt att svara och ge en referens till en förebild inom konstfältet som de kunde relatera till. Utifrån detta är det extra angeläget att det finns förebilder inom konstfältet som ungdomarna kan relatera till.

13. Enligt Statistiska meddelanden UF 19 SM 1401 hade civilingenjörsutbildningen flest högskolenyborjare med utländsk bakgrund läsåret 2012/2013. Detta kan tolkas som att val av utbildning sker bland annat utifrån förväntad inkomst men också efter prestige. Civilingenjörutbildningar är bland topp fem med högskolenyborjare från akademiska hem enligt Statistiska meddelanden UF 19 SM 1403.

14. Orten: Det finns en del parametrar laddade i begreppet. När man säger orten menar man platser den geografiska platsen, oftast platser utanför stads kärnan. Men man refererar även till sociala koder kopplade till den sociala bakgrunden man tillhör. När man frågar om det finns konstnärer från orten letar man efter ett igenkännande, ser den här personen ut som jag? Pratar den som jag? Delar den samma bakgrund som jag?

b. Intervjuer med ungdomar som skapar konst.

Vi har intervjuat fyra stycken ungdomar som praktiserar någon form av konst.

Samir är 19 år gammal och delar bostad mellan Jakobsberg och Rågsved. Han tog studenten för ett år sen där han gick humanistiska programmet med inriktning på språk i Cybergymnasiet, hans konstform är spoken word och poesi. Rojda är 21 år gammal och bor i Upplands Väsby. Hon studerar till ekonom på universitetet, hon var 13 år gammal när hon flyttade till Sverige och har tidigare bott i Holland, Pakistan och Iran. Hon gör hennatatueringar och målningar.

Karin är 23 år gammal. Hon har en lägenhet i Bagarmossen men bor för tillfället med sin mamma för att hon ska ha råd att studera till behandlingsterapeut. För tillfället jobbar hon som samordnare för personliga assistenter, hon skriver dikter och målar. Ismail är 25 år bor i Alby, han har bott i Sverige i två år och har precis blivit färdig med sina studier på SFI. Tidigare var han bosatt i Libanon. Han håller på med bildkonst.

Bakgrund - kontakt med konst:

Alla har olika bakgrunder och har haft olika ingångar till sitt konstintresse. Hos alla fyra har intresset uppmuntrats hemifrån av familj eller släktingar på något sätt. Rojda lärde sig henna genom tradition, på grund av släktingar som höll på med det samt att hon målat tavlor tillsammans med sin pappa. Karin berättade att hennes pappa lärde henne och gav henne tips på hur hon skulle skriva sina texter. Ismail hade en kusin som var konstnär, som han lärde sig av som ung. Samir är den enda som inte berättar om någon slags uppmuntran hemifrån men berättar att han kom i kontakt med spoken word via en väns syster som tillhörde spoken word-kollektivet Revolution Poetry.

Framtid inom konst?

Trots uppmuntran hemifrån som unga är de bara två av dem som ser en framtid med sin konst. Ismail har studerat konst och arkitektur i Libanon och har nu upptäckt att han kan tjäna pengar på sin konst i Sverige. Samir är aktiv i Revolution Poetry idag, följer med på turné och ska studera vidare på en folkhögskola där han kan plugga upp betyg men även hålla på med kreativt skrivande. I kontrast med det vill Karin studera vidare till behandlingsterapeut och Rojda vill bli ekonom. De ser båda "ner" på sin konst och uppfattar det som en hobby och inget man kan livnära sig på. När vi frågade Rojda om hon tänkt gå på en konstutbildning svarade hon:

Rojda: “Nej, jag ville göra det när jag var yngre men sen så tänkte jag att jag inte kommer att lyckas med det, jag kände att jag kanske hade dåligt självförtroende. Jag ville göra det men ändå inte, jag tänkte att jag kan göra något annat eller bättre. Så det blev matematik. Jag gillar det också. Jag skulle kunna tänka mig att göra det som hobby, att plugga konst. Jag gillar att sminka folk. Jag kollar på youtube för att lära mig. Jag kollar på contouring, så kanske en sminkutbildning i så fall.”

Karin uttrycker även att hon inte vill kalla sig för poet i sin intervju, “det är ett för stort ord”. Hon säger att hon bara skriver dikter men att hon själv inte skulle kunna identifiera sig som poet.

Något de alla har gemensamt är sättet de ser på konst. Trots att alla har olika definitioner kring konstens roll i samhället så ser alla på sin konst som ett sätt att kanalisera känslor på.

Deras relation till konstfältet:

Relationen till konstfältet varierar hos alla fyra personer vi intervjuat. Samir ser sin relation till konstfältet i en relation av makt. Han befinner sig i en rörelse som håller på med spoken word och där handlar det om att ta plats i konstfältet. Han säger att “ingen kommer ge dem platsen” så de agerar själva.

Karins relation till konstfältet är i ambivalens, hon besöker gallerier ibland, hon gillar inte konceptuell konst "med prickar på väggen". Men hon blir även frustrerad över att hennes berättelser "skrivs av någon annan". Detta går att koppla till känslan av att inte känna sig representerad i konstfältet.

Karin: "Vi säger att jag är en vit medelålders vit kvinna som är uppväxt med silverfat och silverbestick och så ska jag sitta o prata om hur du som invandrare tycker o känner i det här samhället. Jag tycker inte att det är acceptabelt [...] därför känner jag att när nån ska skriva nåt som har med mig att göra men aldrig upplevt de så känns det som att den berättar min historia och de är helt fel. De är som att nån håller i ens penna o skriver ens berättelse åt en [...] jag tror jag skulle acceptera det om den här vita kvinnan åkte till Kurdistan eller Nordafrika t ex. satt sig där, upplevt en massa, gått igenom allting själv och sen fått förklara i syfte att få andra vita kvinnor att förstå. De e helt acceptabelt. Men när du sitter i det här landet med silversked i munnen o ditt kaffe o ska skriv för att få såhär feedback och bra uppmärksamhet i media och samhället då tycker jag att det är fel."

Rojda säger att hon inte alls varit i kontakt med konstvärlden, att den inte varit tillgänglig för henne.

Ismail säger att han uppfattar konstvärlden som föråldrad:

"It's not that good, because I see old art in Sweden. Like a lot of history art but I haven't seen future art because people are not evolving it. Art is dying..."

c. Intervjuer med Stockholmsskolans deltagare.

Deltagarna reflekterar kring Stockholmsskolan, Rashid som intervjuades säger att det är en fristad att komma till:

"Den har potential att betyda mycket, det ser ut som att jag skulle kunna älska att göra det här, att ta en paus från skolan och jobba och allt annat. En fristad."

För flera har Stockholmsskolans kvällskurser även varit en plats där de har mött konst i konsthallar för första gången:

Sofia: "Jag har sett konst jag aldrig sett. Jag har även fått chansen att träffa på roliga människor."

Aleyna reflekterar även till den konsten hon möter genom Stockholmsskolan:

Aleyna: "Jag kan inte relatera till det. För jag har inte den "konstkunskapen" som de [andra deltagare] har. Massa namn som jag inte känner igen, eller egentligen sättet som de pratar om konst mer. Jag älskar konst men jag har inte den här konst "knowledge" [...] de kommer från en värld och jag kommer från en annan värld."

Flera av deltagarna har beskrivit det som en plats där de kan prata om sånt som de inte kan på andra platser om. De kan ta upp ämnen som rasism, sexism, m.m.

Soraya: "Därmed undrar jag, varför är representationen av rasifierade inom konstvärlden så eftersatt?"

Stockholmsskolan som plattform har enligt deltagarna fungerat som både en fristad men även en plats att kritiskt reflektera om konstvärlden de möter.

Aleyna: “De borde försöka få upp saker som gör det intressant för fler [...] det är för abstrakt eller modernt det blir svårt när konstnärerna bara pratar om hur dom tänker men man förstår ändå inte vad det är dom visar [...] Mycket känns också väldigt “exklusivt”, man känner att man inte får ta plats i konsthallarna.”

Deltagarnas kunskap om konsthögskolor har varierat, vissa har vetat vad det är för att dom känt någon som gått där eller så har de fått reda på det via sin gymnasieutbildning. De som inte vetat innan har fått veta att de finns via Stockholmsskolan. Om deltagarna fick drömma om en konstskola skulle så skulle de vilja ha en plats där man kan skapa gemensamma projekt och en skola där flera skulle få ta plats.

d. Intervjuer med elever som går på konsthögskolor

Ramona är 21 år gammal och är född och uppvuxen i Norsborg. Hen pluggade bild och animation på Tumba gymnasium. Hen har även gått Stockholmsskolan i en termin och kom 2014 in på Konstfacks lärarprogram. Janna och Linn har valt att inte uppge sin bakgrund i detta dokument.

Hur kommer det sig att de sökte till konstskola?

Ramona har liksom tidigare intervjuade ungdomar inte sett sin konst som något värt att satsa på. Hen sökte sig först till Naturvetenskap och gick där ett år tills hen ångrade sig och började på estetiska programmet istället. Via gymnasiet fick Ramona kännedom om Konstfack:

Ramona: “Först visste jag inte ens att Konstfack existerade. I tvåan under gymnasiet så var det en aha-upplevelse, sen såg jag att man kunde utbilda sig till lärare, jag tänkte gå en fristående linje först men jag har verkligen inte privilegiet att ge mig ut i arbetslivet och vara frilansare. Så jag tänkte att lärarlinjen passade mig bättre eftersom att det finns chanser till flera jobbtilfällen efter examen, en trygghet som är livsviktig i mitt fall. Men det betyder inte att jag endast vill bli lärare för en trygg framtid utan jag vill kunna påverka de kommande generationerna. Under min gymnasietid så öppnade min mentor upp en helt ny värld för mig där hen visade att man kunde förändra och få folk att tänka normkritiskt i klassrummet, jag såg hen som en förebild och strävar för att bli en lika bra lärare.. Om inte bättre.”

Janna reflekterar även kring hennes val att studera vidare på konsthögskola:

Janna: “(om jag inte bytt gymnasium) hade jag inte valt att bli konstnär, hade valt arkitekt istället, då hade jag fått jobb. Av alla mina kompisar var det jag som hamnade på andra sidan stan. Alla andra hamnade runt hörnet.”

Det tycker att det jag gör är väldigt riskabelt. Att jag bara kan utsätta mig för en så osäker bransch. En av mina vänner ville bli författare. hon lämnade de tankarna på gymnasiet, det handlade om att få jobb. Men på min skola fick man höra att du kan bli vad du vill.”

Erfarenheter från tidigare utbildning:

Ramona gick direkt från gymnasiet vidare till konsthögskola men hens erfarenhet av sin estetiska linje på gymnasiet var dubbel. Hen berättar om hur hen äntligen fick göra något som hen brann för samt den uppmuntran och stöd hen fick av sin mentor men hen berättade även om motståndet kring hens opinion och ställningstagande i frågor om rasism. Det var även vissa moment hen saknade som kunde förbereda hen för konsthögskoleutbildning:

Ramona: “...asså min chock var över hur vitt de var. Om man redan går i en klass där det redan är en stor majoritet vita så behöver man inte bry sig för då är man ganska van [...] om man inte gått estetsikt innan och går direkt från gymnasiet så kanske man ska känna till den tekniken som används just i varje program. Jag sökte till lärarprogrammet o då ska man lära sig grunderna i allt. Man kan lära sig saker man inte prövat på i de andra utbildningar. Men om en t.ex. ska söka till glas så måste man redan veta allt i förväg, och det är synd för det blir en väldigt stor klassfråga. För vem har råd att ha tillgång till all material för att prova på? Med Stockholmskolan besökte vi Konstfack, men det förberedde inte mig, jag fattade inte vad de höll på med. Jag var faktiskt väldigt sen med min ansökan för jag fattade inte vad de krävde ur en. Konstvärlden ska alltid vara så himla exklusiv. Det vore coolt om Konstfack hade en egen sommarverkstad. Typ där de lät folk prova på till det som de intresserar sig för och vill söka. Att en ska få prova på grejerna där, typ som Stockholmskolan fast i deras verkstäder. Man behöver bara tillgång så att man kan lära sig grunderna. Om Konstfack vill bli så “diverse” som de hela tiden säger att de strävar till att bli, så kanske de ska öppna upp sig till flera, göra sig kända för folk som inte ens vet vad Konstfack är för något.

Gratis workshops osv. Jag lovar att folk kommer, det är bara upp till kultur elitisterna att våga öppna portarna.”

Janna har studerat konstvetenskap på en förberedande konstskola och vittnar om att det man får lära sig om konst är väldigt snävt:

Janna: “Den är bara en repetition av någon som bestämt att detta är det viktiga. Det bara repeteras. Man kan bredda den med konst utanför västvärlden, samma period. Alla kvinnor som man vet om idag ska ju tas in i historien också.”

Linn berättar också att den förberedande utbildningen hon gick på var föråldrad och endast kändes som en sluss vidare till konsthögskolorna. Hon säger även att hon saknade diskussioner om t.ex. representation.

Upplevelse av sin skola:

Alla tre upplever skolorna som de går i som väldigt homogena. Ramona berättar om sin upplevelse av Konstfack:

Ramona: “Jag kan ge en kontrast till första dagen som jag började på Konstfack: jag mig väldigt malplacerad. Jag såg vissa rasifierade men de var oftast utbytestudenter, några adopterade, några rika blattar, men inga från orten. Vi var väldigt få som var icke-vita. Det var en så skum känsla att drunkna i det vita havet. Efter den dagen så skulle jag träffa upp två kompisar och mådde så dåligt för att den konstiga stämningen av att hamna i Konstfack fortfarande var kvar i mig som en klump. Jag började gråta när jag träffade mina vänner. Så glad av att se ansikten som inte såg på mig som en främling som ej tillhör. Så ledsen att behöva återvända till Vita Havet i fem år till. Grejen är att jag innan endast hade gått i skolor i orten och nu var det första gången man lade märke till hur annorlunda man blev sedd. Man känner sig som en alien, för inga ser ut som en själv, eller ett

fåtal men de är väldigt få. Man kan typ räkna de på en hand. Så få. Fast visst kan en bli vän med folk som inte ser ut som en själv men det jobbigaste som jag känner än idag är att man inte kan relatera till folket där, man kan inte hålla i konversationer med folk för man har för olika bakgrunder... folk pratar om vad de ska göra på semestern och sommarstugan, jag kan inte relatera. De frågar mig vad jag ska göra under helgen, det blir samma svar varje helg: plugga, vara hemma, kanske träffa en vän, sova. Åka skidor?? Näe, sånt är för exotiskt för en peasant som jag.”

Alla tre pratar också om hur man till slut anpassar sig och blir van med de homogena rummen för att kunna smälta in.

Janna: “Andra vi pratat om menar att man måste bli som alla andra. Att man gör den konst som är normen. Att man inte tar upp sin historia, för då kan det bli dålig stämning. Att då kan professorerna inte kommentera för de vet inte vad det handlar om, och då förlorar de sin ställning.”¹⁵

Ramona pratar också om ett klassförtryck som hen upplever i skolan:

“Jag tror mycket handlar om när man ska ha grejer man ska arbeta med och skolan har bara ett begränsat förråd och resten måste man köpa själv. De tänker inte på vilka som har råd att köpa grejerna. Alla är ju studenter men vissa har de enklare för att de har stöd hemifrån, rika föräldrar osv. Eller så är de såna som har råd att ta lån utan att oroa sig för att behöva betala tillbaka. Jag blir så frustrerad. De försöker vara intersektionella i Konstfack men missar klassperspektivet så grovt. Konstmaterial är fett dyrt, men de antar bara magisk att jag ska betala så och så mycket för en uppgift?”

15. “Enligt SCB och UKÄ är det endast 12 % av högskolenybjörjarna läsåret 2012/2013 som söker till utbildning med konstnärlig inriktning, här ingår även andra skolor som teaterhögskolan och musikhögskolan. Detta visar på ett eurocentriskt belastat område”

Sen att en bor ganska långt ifrån skolan, då behöver en ett SL-kort, that shit ain't cheap, och ibland så har jag behövt skippa skoldagar för att jag inte har råd att köpa det, i väntan på mitt studiebidrag. Så jag förlorar mycket skoltid men det är inte något man vill säga till läraren. En “är sjuk”. Man märker att ju mer man vill prova på saker så har man inte råd, medan andra kan köpa in massa material och göra oändligt många fler saker än en själv... Man nästan skäms.”

V. Resultat

Utifrån studien har vi hittat följande:

Utmaningar:

- I. Den delen av målgruppen som inte går på Stockholmskolan eller en konst-högskola känner att konstvärlden inte tillhör eller engagerar dem. De har en känsla av att konst är något avlägset och abstrakt.

Samir: “Mina vänner känner inte att Sverige tillhör dom, ännu mindre konsten som finns här.”

- II. Klasskillnader och ekonomisk utsatthet gör även att man inte ser konst som ett alternativ då man inte “kan tjäna pengar på konst”.¹⁶

Karin: “För folk som är ekonomiskt utsatta så är ekonomin i fokus... det är pengarna som styr... att plugga konst finns inte ens på kartan, man tjänar inte pengar som konstnär... hur försörjer man familjen om man satsar på konst?”

- III. Vi upplevde även att flera i målgruppen hade dåligt självförtroende gällande sitt eget skapande. Man tror inte att man är tillräckligt bra för att hålla på med konst.

16. Konstnärernas Riksorganisation (KRO) har i sin rapport “Utsikt från ateljéerna 2014” tagit fram statistik på konstnärernas lön: medelinkomsten för yrkesverksamma konstnärer är 13 300 eller mindre.

Rojda: “Nej... jag ville göra det när jag var yngre men sen så tänkte jag att jag inte kommer att lyckas med det.. jag kände att jag... jag kanske hade dålig självförtroende.. jag ville göra det men ändå inte.”

- IV. Man har en smal bild av vad konst kan vara, antingen fastnar man i den traditionella versionen av att konst endast är måleri och skulptur eller så tror man att samtidskonst är “en prick på väggen” som ingen förstår.

- V. Man känner varken igen sig själv i konstnärer eller i berättelserna som reproduceras i konsten. Delar av målgruppen som redan går i konsthögskolor samt Stockholmskolornas deltagare som är i kontakt med konstfältet upplever det som väldigt homogent. Slutligen upplever man att om ens berättelser tas upp i någon form så är de berättade av någon annan. Det hela skulle kunna ses i en sammanhängande relation. Man ser ingen som ser ut som en eller som berättar narrativ som man kan relatera till, därav får man uppfattningen att konstvärlden inte är till för en. När man väl ser eller hör upplever konst som görs “om” en så är det någon annan som berättar historierna, vilket kan leda till den frustration som till exempel Karin upplever (se IV.b).

- VI. Chocken av att hamna i vita rum var något som flera i målgruppen d) upplevde när de började på konsthögskolorna.¹⁷

17. Forskaren Marta Edling uppmärksammar Marita Flisbäcks avhandling där Flisbäck har studerat upplevelser av konstnärlig utbildning vid en förberedande skola i ett av Sveriges mindre samhällen. I Flisbäcks studie har sju kvinnliga konststudenter pekats på “känslor av otillräcklighet” som kan förstås som ett resultat av en ‘assymetrisk relation’ mellan de krav, normer och förväntningar som utbildningen implicit och explicit uttrycker i utsagor eller praktiker, och studentens förutsättning, eller brist på förutsättningar, att ge respons på dessa⁷.

Möjligheter:

- I. Alla ungdomarna som på något sätt gör konst har mött den hemifrån. Målgruppen känner inte att konstfältet tillhör dom men det är en målgrupp som är rik på berättelser, kultur och konst.
- II. För att sänka trösklarna till studier inom konst finns möjligheten att göra framtidens konstutbildning till en allmän linje. På så sätt kan valet lättare motiveras, för den som vill säkra sina betyg för framtida studier generellt och samtidigt utveckla sitt konstnärskap.
- III. De flesta i målgruppen ansåg att konsten var ett sätt att kanalisera känslor på. Målgruppen upplever utanförskap vilket leder till frustration. Genom konsten kan man kanalisera dessa känslor och möjliggöra förändring som på sikt kan påverka hela samhället.
- IV. Stockholmsskolan har fungerat som plattform för en del av målgruppen, där har de kunnat titta konst och haft ett tryggt rum att diskutera den. Det har minskat glappet mellan målgruppen och konstvärlden. Att ha kvar Stockholmsskolan som struktur är en möjlighet för att nå målgruppen som är nyfiken på konst men som inte riktigt har vågat eller tänkt på att söka en konst- utbildning än. På så sätt fungerar Stockholmsskolan som ett sätt att minska glappet mellan målgruppen och en eventuell konstutbildning, som i sin tur minskar glappet mellan målgruppen och konsthögskoleutbildningarna.
- V. Målgruppen har uttryckt avsaknaden av förebilder i konstvärlden.¹⁸ En väg är att utmana gränserna för vad som uppfattas som konst. Om vi breddar synen på vad som anses vara konst finns det möjlighet att även ge ett nytt spektrum av förebilder att se upp till och inspireras av. Dessa kan bjudas in i framtidens konstutbildning för att lära, inspirera och diskutera om konst och samhället tillsammans med målgruppen.

- VI. Målgruppen är expert på sin egen tillvaro. Vi ser deras erfarenheter, upplevelser och perspektiv som värdefull kunskap som ska stärkas. Konstutbildningen ska stärka eget konstnärligt uttryck och utveckla ett eget kritiskt tänkande istället för att vara en utbildning som använder sig av en hierarkisk lärare-studentform. Därför krävs det att en förberedande konstskola är en plattform och en kanal där "den andre" kan utbilda "den andre".¹⁹

18. Något inressant att nämna i sammanhanget är Marita Flisbäcks hänvisning till konstvetaren Charlotte Bydler i texten "Den kulturella maktens mångfald" i rapporten Från breddad rekrytering till breddat deltagande från UHR 2014. "Kampen om det [internationella] utrymme där svensk konst kan presenteras blir då hård. Risken finns att kulturinstitutioner inte vågar spela med "obekanta kort" och därför inte uppmärksammar invandrades bidrag, eftersom dessa tenderar att tolkas inom ramen för en diskurs om det avvikande. Istället får konstnärer eller genrer som redan har uppmärksammats internationellt representera svenskt kulturliv".

19. Gayatri Chakravorty Spivak, Att rätta orätt, Tankekraft förlag 2012.

VI. Sammanfattande slutsatser och diskussion

Det är många människor och grupper i samhället som idag inte känner att konstfältets befintliga rum är till för dem eller att den etablerade konsten berättar historier som är relevanta för deras verklighet. Detta leder till att konstfältet reproducerar exkluderande strukturer. Det är ett problem när den offentligt finansierade konstverksamheten ska utjämna sociala skillnader men inte lyckas beröra eller vara relevant för dessa grupper. Därför har vi även en skyldighet att ställa krav på den offentliga kulturen.

En stor del av målgruppen känner inte att konstfältet är relevant då de upplever att samhället i stort inte tillhör dem. Att ta ansvar för att få en hel grupp att känna tillhörighet i samhället är ett för stort åtagande för Konstfrämjandet, men att istället få dem att känna att konstfältet är rum som tillhör dem och som de kan ta plats i om de vill är ett mål som vi kan ta oss an. Förhoppningen finns, att om man känner att konstfältet tillhör och engagerar en, så kommer samhället att kännas mer tillgängligt och angeläget på sikt.

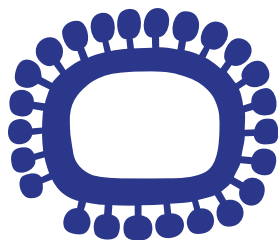
En annan utmaning är att konstvärlden anses som ett privilegium för målgruppen. Bilden av en konstnär är att man måste jobba som frilansare och att det inte finns pengar eller status i konst som yrke. Har man inte en stabil ekonomi hemifrån så vågar man oftast inte "satsa" eller tro på att man kan lyckas i branschen. Vi kan inte lösa klassklyftor eller konstnärers arbetsvillkor men vi kan vidga synen på vad konst är och visa på att det finns fler sätt att livnära sig som konstnär än de man brukar uppfatta finns. Att vidga synen på vad konst kan leda till för yrken är en del av att vidga synen på vad konst kan vara. Det har vi arbetat aktivt med i Stockholmskolan genom att titta på och kritiskt samtala om konst. Det är en metod som skulle kunna användas i en framtida förberedande konstutbildning.

Ett tredje hinder är att personer ur målgruppen inte har tillräckligt mycket självförtroende när det kommer till deras eget skapande. Detta är något en ny typ av förberedande utbildning skulle kunna jobba med: genom metoder som befriande pedagogik²⁰, men också genom att belysa de strukturer som finns och ge verktyg att förhålla sig till dem. De som går utbildningen ska stärkas i sitt eget skapande så att de på sikt har självförtroendet att ta plats i konstfältet.

Representationen i konstfältet är den sista punkten bland utmaningarna. Målet med framtidens konstskola är att lösa den homogenitet som finns i konstfältet. Det är ett tungt behov som både efterfrågas och som vi aktivt tagit ställning till att fylla.

Det handlar inte bara om vilka berättelser som hörs utan även av vem dessa historier berättas av. Det som måste hända, för att vi ska kunna lösa flera av utmaningarna, är att målgruppen själv tar makten över sin egen berättelse. Det är ett tydligt mål som Stockholmskolan måste ha i sikte för att vara relevant och kunna påverka på riktigt. Utmaningen blir att hitta metoderna för att få målgruppen som söker sig till skolan att själva skapa verktyg för att ta makt över sina berättelser och ta plats i konstfältet eller skapa nya världar. De konstvärldar de vill se.

20. Paulo Freire, *Pedagogy of the Oppressed, Education for Critical Consciousness*, New York: Continuum, (2007)

Konstfrämjandet

Konstfrämjandets uppdrag är “konst för alla” – ett uppdrag som följt organisationen sedan starten 1947. Uppdraget bygger på en övertygelse om bildningens och konstens frigörande roll och att alla ska ha tillgång till konst och bildning i ett jämlikt samhälle.

Folkrörelsernas Konstfrämjande
2015

Författare: Emma Dominguez och Erik Annerborn
Design: Pale Grain
Foto: Sofia Runarsdotter och Olivia Arbouz

Kontakt: info@konstframjandet.se
www.stockholmskolan.se
www.konstframjandet.se